30 ta' April, 1965

Imħallfin:

S.T.O. Prof. Sir Anthony J. Mamo, O.B.E. C.St.J., Q.C., B.A., LL.D., President.
Onor. T. Gouder, LL.D.
Onor. J. Flores, B.L.Can., LL.D.

Giuseppa armla minn Giovanni Saydon

versus

Salvina armla minn Ignazio Borg ne.

Kuntratt — Vizji tal-Kunsens — Errore

L-errore fuq il-modalitajiet tal-kuntratt jistgħu jeskludu il-kunsens, u kwindi jekk wieħed ikollu l-fehma li jistipulah purament u sempliċement, u l-parti l-oħra taħt kondizzjoni, il-kuntratt ma jiġix furmat.

Il-Qorti, Rat l-att taċ-ċitazzjoni quddiem il-Qorti tal-Kummerċ tal-Maesta Tagħha r-Reġina li bih l-atturi — wara li ppremetew illi huma iffirmaw li skrittura tal-għoxrin ta' Jannar, 1962, li tinsab esibita maċ-ċitazjoni Nru. 190 tas-sena 1962 fl-ismijiet inversi pendenti quddiem din il-Qorti, għax ġew assikurati li l-konvenuti kellhom iħallsuhom is-somma dovuta għal sehemhom, għal prezz ta' sulfat, kubrit u duħ u għal kera tar-remissa ammontanti għal disa' mija u tmienja u tletin lira, ħames xelini u ħames soldi (£938.5.5) u dana immedjatament, u li l-konvenuti naqsu li jħallsuhom din is-somma u b'hekk il-ftehim li sar bejn il-kontendenti hu null, u li huma ma kienux jaslu għal ftehim mal-konvenuti u ma kienux jiffirmaw l-iskrittura fuq imsemmija kieku ma kellhomx l-assikurazzjoni li l-konvenuti sejrin iħallsu d-dejn

tagħhom immedjatament — talbu li — għar-raġunijiet premessi — wara li tiġi mogħtija kull dikjarazjoni necessarja u meħud kull provvediment opportun — jiġi dikjarat u deċis li l-ftehim magħmul b'dik l-iskrittura huwa ineffikaċi u ta' ebda effett legali in konsegwenza ta' l-inadempienza da parti mill-konvenuti ta' l-obbligu tagħhom, bl-ispejjeż.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti li biha qalu li l-pretensjoni hija nsostenibbili billi, anke kieku l-allegazzjonijiet tal-attriċi magħmula fiċ-ċitazzjoni kienu veri, legalment ma jistgħu qatt jiġu tratti l-konsegwenzi li jridu l-atturi.

Rat is-sentenza mogħtija mil-Qorti fuq indikata fil-wieħed u għoxrin ta' Jannar, 1965, li biha l-istanza ġiet respinta, bl-ispejjeż kontra l-atturi — wara li dik il-Qorti kkunsidrat:

Illi d-domanda attriċi hija diretta biex jiġi dikjarat ineffikaċi u ta' ebda effett legali l-ftehim li sar bejn il-kontendenti fil-għoxrin ta' Jannar, 1962, għar-raġunijiet imsemmija qabel fiċ-ċitazzjoni u anke in konsegwenza ta' l-inadempienza da parti tal-konvenuti ta' l-obbligu tagħhom: fil-premessi l-atturi qalu li huma kienu iffirmaw dik l-iskrittura għax kienu ġew assikurati li l-konvenuti kellhom iħallsuhom immedjatament is-somma ta' disa' mija u tmienja u tletin lira, ħames xelini u ħames soldi (£938.5.5) għar-raġunijiet hemm indikati u naqsu li jagħmlu dana l-ħlas, u ma kienux jiffirmaw kieku ma kellhomx dik l-assikurazzjoni; waqt it-trattazzjoni ġie spiegat li n-nullita tal-ftehim hi bażata fuq vizzju tal-kunsens ta' l-atturi għaliex dan ġie mogħti in vista tal-assikurazzjoni fis-sens ta' promessa tal-ħlas imsemmi da parti tal-konvenuti li mbagħad ma sarx u li "b'inadempienza tal-konvenuti" għandu jiftihem dana n-nuqqas ta' ħlas. Da parti tagħhom il-konvenuti jgħidu li anke kieku dawna l-fatti kienu veri u l-atturi jħossu li l-konvenuti ppro-

mettewlhom ħlas li ma għamlux allura mhux l-azzjoni presenti tispetta lill-atturi iżda dik li jġiegħel lill-konvenuti jħallsuhom dak li wegħduhom.

Illi l-mod kif hija magħmula d-domanda toffri diffikolta billi jekk wieħed jipprometti ħaġa fi ftehim u mbagħad ma jesegwiehx f'dana l-każ il-konvenuti) il-parti l-oħra (i.e. l-atturi) jekk titħarrek biex tesegwixxi dak li hi stess ipprommettiet (kif sar fil-kawża l-oħra) ma tgħidx li dak il-ftehim huwa null iżda li hija mhix tenuta b'dak il-ftehim (li jkun validu) billi l-parti l-oħra hija stess inadempienti: fil-fatt dina sostanzjalment kienet l-eċċezjoni ta' l-atturi f'dina l-kawża fil-kawża l-oħra fejn huma l-konvenuti. F'dika l-kawża pero huma wara qalu li jridu jimpunjaw dik l-iskrittura invokata kontra tagħhom u allura għamlu l-kawża presenti: din għalhekk trid titqies bħala bażata fuq kunsens viziat għax karpit mill-konvenuti li tawhom x'jifhmu li sejrin iħallsuhom dak li huma stess (l-atturi) kienu jippretendu li għandhom jieħdu, (aktarx nulli, kif sottomess fit-trattazzjoni orali, fuq assikurazzjoni u promessa ta' ħlas) mentri fil-fatt qatt ma kellhom l-idea li jħallsuhom. Meta xehdu pero l-atturi qalu li dina l-promessa tal-konvenuti kellha tinżel fl-iskrittura bħala waħda mill-kondizzjonijiet tal-ftehim stess u li ma tniżżletx għax qegħda fuq l-assikurazzjoni tal-konsulenti legali taż-żewġ partijiet li l-ħlas promess lilhom isir avolja ma' jitniżżel xejn fir-rigward fl-iskrittura (anzi fid-dikjarazzjoni tal-fatti akkompanjanti ċ-ċitazjoni jsemmu li hemm riferenza għal dana l-ħlas fil-patt numru erbgħa ta' l-iskrittura). Taħt dawn iċ-ċirkostanzi għalhekk il-kwistjoni tirrigwarda l-veru ftehim li sar dik in-nhar tal-iskrittura, indipendentement minn dak li nkiteb fiha, u verament li kieku l-Qorti kellha tgħaddi biex tesprimi ġudizzju fuq il-provi li nġiebu dan ikun fis-sens jekk verament il-konvenuti kienux ipprometew, kif allegaw l-atturi, li jħallsu lil dawn l-ammonti li dawn jgħidu li pprometewlhom biex jiffirmaw

l-iskrittura jew ma saritx dina l-promessa: u f'kas li tgħid li dina l-promessa ma eżistietx bħala fatt ma tistax tgħid li kien hemm xi vizzju tal-kunsens da parti ta' l-atturi għax karpit mill-konvenuti u jkollha tgħid li hemm ftehim biss skond l-iskrittura, kif tgħid li hemm ftehim f'sens ieħor minn dak miktub jekk jirriżulta l-ftehim allegat mill-atturi; il-kawża kif proposta twassal għall-inkongruwenza li jekk ma jirriżultax il-ftehim kif jgħidu l-atturi allura l-kunsens tagħhom għandu jiġi ritenut karpit u hekk l-istess ma jkunux marbutin bil-ftehim li jirriżulta li sar.

Illi minn dana li ngħad jidher li l-azzjoni odierna ma tistax treġġi billi ebda egħmil ħażin da parti tal-konvenuti ma ġie pruvat biex l-atturi jiffirmaw il-ftehim in kwistjoni (fi kliemhom kienu l-avukati li pperswadewhom jiffirmaw — li dawna pero jispjegaw); kull dritt lil dawna spettanti, fis-sens tal-provi prodotti, hu esperibbili minnhom f'sede u kawża oħra meta tkun qiegħda tiġi diskussa u huma jkunu f'posizzjoni li, anke bil-provi orali (għalkemm kontra l-miktub), juru l-vera portata ta' daka l-ftehim, bħala ftehim validu ntervenut bejnhom u l-atturi.

Rat in-nota ta' l-appell ta' l-atturi u l-petizzjoni tagħhom għar-revoka ta' l-imsemmija sentenza u għal laqgħa tat-talba tagħhom bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi.

Rat ir-risposta tal-konvenuti li talbu l-konferma ta' l-istess sentenza.

Semgħet bil-ġurament lil Carmelo Saydon.

Rat l-attijiet l-oħra kollha tal-kawża.

Semgħet lid-difensuri tal-kontendenti.

Ikkunsidrat:

B'att ta' ċitazzjoni numru 190 tal-1962 quddiem il-Qorti fuq imsemmija l-konvenuti f'din il-kawża — atturi fl-oħra — talbu l-kundanna tal-atturi — konvenuti fil-kawża l-oħra — biex jersqu għal pubblikazzjoni ta' l-att notarili inkorporanti l-ftehim raġġunt mil-kontendenti skond l-iskrittura fuq riferita in data għoxrin ta' Jannar, 1962.

L-atturi — konvenuti fil-ġudizzju l-ieħor — eċċepew illi t-talba *kienet insostenibbili għaliex il-konvenuti — atturi fl-imsemmi ġudizju* — ma kienux iridu jagħtu esekuzjoni għal ftehim raġġunt skond il-paragrafu 4 ta' l-imsemmija skrittura u anke għaliex bejniethom kien sar ftehim ossija transazzjoni li in forza tagħha kellhom jiġu likwidati l-kawżi esistenti bejniethom u l-konvenuti — atturi fl-imsemmi ġudizzju l-ieħor — ma riedux jesegwixxu parti mill-ftehim.

Skond verbal in data tnejn u għoxrin ta' Novembru, 1962, fil-proċess tal-kawża l-oħra, l-atturi — konvenuti f'dik il-kawża — ddikjaraw permezz tad-difensuri tagħhom li kien bi ħsiebhom jimpunjaw il-ftehim riżultanti mill-imsemmija skrittura.

B'din il-kawża qegħdin appuntu jimpunjaw dak il-ftehim bħala ineffikaċi u ta' ebda effett legali fuq il-motiv, kif irriżulta mill-kompless ta' dak li jingħad fl-att ta' ċitazjoni, *illi huma ma kienux jaslu għal dak il-ftehim u ma kienux* jiffirmaw l-imsemmija skrittura relativa kieku ma kienx sar il-ftehim bejn l-istess kontendenti fis-sens li l-konvenuti jħallsuhom immedjatament, fis-somma ta' disgħa mija u tmienja u tletin lira, ħames xelini u ħames soldi (£938.5.5) komplessivament, il-prezz lilhom dovut għal sulfat, kubrit, dugħ u kera ta' remissa, li issa, kif jallegaw, il-konvenuti ma jridux iħallsu għaliex ma jridux jirrikonoxxu dak il-ftehim.

Il-konvenuti eċċepew illi anke kieku l-allegazjoni tal-at-

turi kienet vera ma tista' qatt tiġi minnha rikavata l-konsegwenza illi hija nulla l-imsemmija skrittura; f'dak il-każ, huma jgħidu, iġifieri jekk verament kien hemm l-imsemmi ftehim u l-promessa li s-somma stabbilita tiġi immedjatament imħallsa u huma naqsu jħallsuha, l-atturi għandhom jaġixxu għall-esekuzjoni tal-ftehim u mhux għall-impunjazjoni ta' li skrittura fuq imsemmija.

Il-konvenuti, iżda, dana jgħiduh, kif irriżulta mill-kompless tad-dikjarazjoni tagħhom, għaliex jinnegaw illi l-ftehim tal-ħlas da parti tagħhom ta' l-imsemmija somma ta' disgħa mija u tmienja u tletin lira, ħames xelini u ħames soldi (£938.5.5) u tal-ħlas tagħha immedjatament, kienet għall-atturi l-kondizzjoni kostitwenti l-motiv determinanti l-konsens tagħhom għal ftehim inkorporat fl-imsemmija skrittura, billi jinnegaw ukoll l-istess ftehim; iżda jekk tabilħaqq għall-atturi dak il-ftehim dwar is-somma ta' disgħa mija u tmenja u tletin lira, ħames xelini u ħames soldi (£938.5.5.) kienet kondizjoni determinanti l-kunsens tagħhom għal ftehim inkorporat fl-imsemmija skrittura allura d-domanda tagħhom treġġi purche naturalment sostnuta mill-provi skond il-liġi, billi hu risaput illi anke l'errore fuq il-modalitajiet tal-kuntratt jista' jeskludi il-kunsens u kwindi jekk wieħed ikollu l-fehma u jistupulah purament u semplicement u l-parti l-oħra taħt kondizjoni l-kuntratt ma jiġix format.

Il-prova li l-ftehim inkorporat fl-iskrittura kien taħt il-kondizjoni tal-ftehim u tal-ħlas immedjat ta' l-imsemmija somma ta' disgħa mija u tmienja u tletin lira, ħames xelini u ħames soldi (£938.5.5) l-atturi ma rnexxilhomx jagħmluha, il-għaliex, konsidrati l-provi li għar-rigward ġew prodotti, dawna juru li żgur li l-ħlas ta' l-imsemmija somma immedjatament ma setgħax kien il-motiv determinanti l-fte-

him fuq imsemmi u s-sottomissjoni ta' l-iskrittura relativa da parti ta' l-atturi.

Il-provi li ġiebu l-atturi jikkonsistu fix-xhieda ta' Salvatore Saydon, Paolo Saydon, Carmelo Saydon, Carmelo Camilleri, Salvina Borg, Ġorġ Borg, Av. Dott. G. Gatt, Av. Dott. Jos. Vella, Paolo Mizzi, Giuseppe Calleja u Joseph Abela; pero, kif sejjer jiġi muri, fil-waqt li Carmelo, Paolo u Salvatore Saydon allegaw li ffirmaw lis-skrittura taħt il-kondizzjoni li jitħallsu skond il-ftehim l-ieħor pretiż mill-atturi, mix-xhieda ta' Carmelo Camilleri, ta' Salvina Borg, ta' Gorg Borg, ta' Dott. Gatt u ta' Dott. Vella jirriżulta illi dana żgur li ma setax jiġri. Ix-xhieda ta' Mizzi, Calleja u Abela ma għandiex pis kbir fil-materja, għalkemm dak li xhiedu jista' jittieħed in konsiderazzjoni biex iwettaq ċirkostanzi rilevati mix-xhieda l-oħra li ddeponew kontra l-pretensjoni ta' l-atturi u, inveru:

. . . OMISSIS . . .

Tabilħaqq jekk ma ġietx stabbilita s-somma li l-atturi jippretendu li kellha titħallas, dik is-somma ma setgħatx tiġi mħallsa immedjatament u l-atturi ma setgħux ikkondizzjonaw għal ħlas immedjat tagħha l-firma li għamlu fuq l-iskrittura nkorporanti l-ftehim li riedu jwaqqu appuntu għaliex dik il-kondizzjoni kienet il-motiv determinanti l-konsens tagħhom għal dak il-ftehim, kif allegaw fil-petizzjoni u sostnew fit-trattazjoni orali ta' l-appell.

Għal motivi premessi:

Tirrespinġi l-appell u fis-sens fuq imsemmi tikkonferma s-sentenza denunċjata, bl-ispejjeż — salv s'intendi kull dritt ta' l-atturi għal imsemmi ħlas skond il-liġi.